

TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007
„ORSZÁGOS KOORDINÁCIÓVAL A PEDGÓGUSKÉPZÉS MEGÚJÍTÁSÁÉRT”

A vitamódszer alkalmazása a biológiatanításban

módszertani segédanyag az azonos című videófelvételhez

szerző: Tóth László

szakmai konzulens: Dr. Karkus Zsolt

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

1. Bevezetés

A közösségi vita módszerét számos oktatási intézményben alkalmazzák, elsősorban történelem, irodalom és idegen nyelv órákon. Célja elsősorban az aktív állampolgárságra, demokratikus döntéshozatalra nevelés, de mivel eszközrendszerében különféle megismerési és tanulási módszerek sora áll, alkalmas lehet természettudományos dilemmák megvitatására, keretbe foglalására is. A biológia tantárgy tanításában azért is lehet kiemelt jelentősége, mert az érettségi vizsga vizsgaleírása előírja az érvelést és véleményalkotást a biológia tantárgy szóbeli és írásbeli vizsgakövetelményei között egyaránt.

Módszertani segédletünkben egy megvalósult szakköri foglalkozás óratervének, reflexióinak és videófelvételének közreadásával szeretnénk segítséget nyújtani azok számára, akik a disputa módszert nemcsak közéleti, hanem biológiai háttérű problémák megvitatására is fel szeretnék használni.

A foglalkozás fő témájául a védőoltások kötelezőségének kérdéskörét választottuk. Mivel a tanulócsoport életkori összetétele igen heterogén volt, figyelmünk elsősorban arra irányult, hogy megismerjük a tanulók előzetes ismereteit és aktivizáljuk azokat vitaszituációkban. Ebből adódóan a tanulóknak nem volt feladata részletes előzetes elmélyedés a témában, mindössze egy védőoltások melletti és egy azt ellenző forrást kellett elolvasniuk. Természetesen a módszer alkalmazható részletes, irányított tartalmi előkészítést követően is, erre az óratervet követő reflexiókban adunk példát.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

2. A foglalkozás óraterve (a videófelvétel időadataival)

	<i>Tevékenység</i>	<i>Tanári instrukció</i>	<i>Diákok tevékenysége</i>	<i>Időkeret</i>	<i>Kellékek</i>	<i>Funkció, cél</i>
0.	Terem átrendezése az óra előtt (a felvételen nem látható) <i>A vitafoglalkozást megelőzően érdemes átrendeznünk a tantermet annak megfelelően, hogy a tanulók a lehető legkényelmesebben tudjanak mozogni. Ne kerülgessenek padokat. Érdemes arra is figyelni, hogy a csoportmunkához szükség van olyan területre, ahol le tudnak ülni, és el tudják készíteni a feladatot. Alapvetően érdemes egy nagy üres teret varázsolni a terem közepére.</i>					
1.	Ráhangoló játék (a felvételen nem látható) <i>Sokszor az osztály/csoport nincsen ráhangolódva magára a disputára. Fáradtak, kimerültek. Ha időnk engedi, érdemes bármilyen ráhangoló játékot játszani velük. Így rájöhetnek, hogy egy nem hagyományos foglalkozásban lesz részük.</i>					
	teljes csoport	Tenyérbökösés. (Egyik kezünk mutatóujjával megpróbálunk belebökni a másik ember tenyerébe, amit a háta mögött tart. Akinek legalább 10X beleböktek a tenyerébe, leül. A cél, hogy minél tovább maradjon állva valaki.)		5 perc		Ráhangolás egymásra és a hagyományostól eltérő munkaformára. Koncentráció kialakítása.
2.	A vita alapkövei (0:10 – 5:00) <i>Ha először tartunk foglalkozást, akkor mindenképpen soroljuk fel a vitázás alapszabályait. Ezeket érdemes a táblára is felírni. A cél az, hogy ezeket a szabályokat az idő elteltével készségszinten alkalmazzák a tanulók.</i>					
	teljes csoport	Mindenki gondoljon egy olyan vitára, amiben nem érezte jól magát! Vajon mi lehetett a probléma? Gyűjtsük össze, mit lehetett volna másképpen csinálni! A foglalkozásvezető irányításával a csoport eddigi tapasztalatai és tudása alapján összegyűjti a vita alapszabályait.		5 perc	filctoll csomagolópapír	A vita alapelveinek tisztázása a foglalkozás során zajló közös munka megalapozásához, szabályok lefektetése.

		<p>A vita alapszabályai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kompromisszumra törekvés • nincs személyeskedés • a másik meghallgatása • „0% indulat, 100% érv” • csak érvekkel vitázunk, érzelmekkel és érzelmekről nem <p>Természetesen más szabályok is felkerülhetnek, de a fentiek mindenképpen kerüljenek fel a táblára.</p>			
3.	<p>Fogaskerék (5:00 – 11.24)</p> <p><i>A ráhangolódás másik eleme, hogy behelyezkedjenek a vitaszituációba. A vitázás olyan, mint a sport, érdemes előtte bemelegíteni agyunkat és verbális készségeinket.</i></p> <p><i>Ennek megfelelően egy körbe állítjuk a diákokat, akiknek először hétköznapibb témáról kell vitázniuk, majd fokozatosan tereljük őket afelé a témakör felé, amiről az órát/foglalkozást szeretném tartani.</i></p>				
teljes csoport, kettesével beosztva	<p>Először hétköznapiabb, majd később rávezető jelleggel a foglalkozás témájával kapcsolatban megfogalmazzunk tételmondatokat. A diákokat megkérjük, hogy fejtsek ki véleményüket, azon az oldalon, amelyet a foglalkozás vezetője mondott nekik.</p> <p><u>Lehetséges tételmondatok:</u> <i>Magyar nyelvtanból az érettségi felesleges</i> <i>A hadseregben a nőknek nincs helyük</i> <i>A színház jobb, mint a film</i> <i>A tudományos célú</i></p>	<p>A diákok egy tornasorhoz hasonló vonalban felsorakoznak, majd megkérünk minden második embert, hogy lépjen egyet előre. Ezt követően két kört formálunk. Akik belül állnak, ők egy belső, akik kívül állnak, ők egy külső kör lesznek. Ezt követően szembe fordulnak egymással, így a két kör egymással tud vitázni.</p> <p>A tételmondat elhangzását követően 1-1 perc áll rendelkezésükre, hogy elmondják véleményüket. Az idő leteltét a foglalkozás vezetője jelzi.</p> <p>Miután mindkét fél beszélt, megkérjük a belső kört, hogy lépjen egyet jobbra, így egy újabb</p>	15 perc		<p>Előzetes ismeretek feltérképezése. Ráhangolás a vitázásra és a vita témájára.</p>

		<i>állatkísérleteket be kellene tiltani.</i>	beszédpartnerrel tud eszmét cserélni. A külső kör nem változtat a helyén.			
		FONTOS, hogy a foglalkozás vezetője jelöli ki, hogy melyik oldalon érvel a belső és a külső kör. Ezzel lehet fejleszteni az árnyalt gondolkodást. Érdemes az oldalakat váltogatni is, tehát egyik alkalommal a belső kör támogatja a tételmondatot, míg a külső kör ellenzi, másik alkalommal pedig fordítva.				
4.	Kihangosítás (11.25-15:56)					
	<i>Mivel a fogaskerekben mindenki mindenkivel vitázik, ezért érdemes egy tételmondatot kiválasztani, amelyről kihangosítjuk a tanulók véleményét.</i>					
	teljes csoport	Megkérjük a diákokat, hogy maradjanak csendben, és csak az általunk kiválasztott pár vitáját hallgassák végig. A vitát követően a tanulók reflektálhatnak az elhangzottakra, hozzátéve saját gondolataikat korábban elhangzott vitáik tapasztalatából.	Érdemes a diákokat arra is kérni, hogy ne csupán a tartalmi, hanem a formai részre is reflektáljanak. Milyen típusú érveket hallhattak a kihangosítás során, volt-e érvelési hibája bármelyik félnek.	10 perc		
5.	Négyszarkos vita (15:57-27:20)					
	<i>Ebben a feladatban a szakóra témájához köthető tételmondatot dolgozunk fel.</i>					
	teljes csoport	A foglalkozás témájával kapcsolatban megfogalmazunk tételmondatokat . A diákokat megkérjük, hogy saját álláspontjukat végiggondolva helyezkedjenek el a terem 4 sarkában aszerint, hogy az „EGYETÉRTEK” (bal oldalon elöl) vagy „RÉSZBEN ÉRTEK EGYET” (bal	A diákok beállnak a megfelelő sarokba, majd mindig az „EGYETÉRTEK” oldalhoz fordulunk először, hogy fejtsék ki álláspontjukat, miért abba a sarokba álltak. Ezt követi a „RÉSZBEN ÉRTEK EGYET”, majd a „NEM ÉRTEK EGYET”	15 perc		Árnyalt gondolkodás fejlesztése.

		<p>oldalán hátul), vagy „NEM ÉRTEK EGYET” (jobb oldalon hátul), esetleg „RÉSZBEN NEM ÉRTEK EGYET” állításhoz érzik magukat közelebb.</p> <p>Pl. Az államnak meg kellene fizettetnie a dohányzókka a kezelési költségeiket.</p>	<p>és a „RÉSZBEN NEM ÉRTEK EGYET” oldal.</p> <p>Érdeemes minden véleményt meghallgatni mindegyik oldalon.</p> <p>Ha valakinek a vita közben megváltozik a véleménye, akkor átállhat egy másik sarokba, azonban kérdezzünk rá, miért állt oda, miért és hogyan változott meg a véleménye!</p> <p>A vita során egymástól kérdezhetnek a diákok.</p>			
<p><i>A tanár ebben a feladatban csupán facilitátori szerepű. Nem nyilvánít véleményt, nem helyesel, csupán moderálja a vitát, és összegez. Előfordulhat azonban olyan eset, amikor az egyik oldal üresen marad. Ekkor a tanár beállhat arra az oldalra, hogy generálja a vitát, azonban ekkor már kilép a moderátori szerepből, így a vita kapcsán megjegyzéseket, helyreigazításokat nem szerencsés tennie. A jó tételmondat kiválasztása fontos. Azonban néha nem indul be kellőképpen a vita. Ilyenkor érdemes jó kérdésekkel, összefoglalóval elősegíteni a vita menetét.</i></p>						
<p>6. Asszociáció és gondolattérkép (27:21-33:09)</p> <p><i>A konkrét témához közeledve felmérem a csoport előzetes tudását.</i></p>						
	Teljes csoport	<p>Megkérem a csoportot, hogy egy kis papírra írják fel véleményüket a kötelező védőoltással kapcsolatban. Támogatják vagy ellenzik.</p> <p>A kis papírt el kell tenniük, és majd csak a foglalkozás végén vehetik elő.</p>	<p>A diákok megismerhetik társaik asszociációját, és előzetes véleményét, tudását.</p>	10 perc	papír, toll, tábla	

		<p>Ezt követően a táblára felírom, hogy VÉDŐOLTÁS.</p> <p>Kérek mindenkit, hogy jelentkezés után mondja el, mi jut eszébe a szó kapcsán.</p> <p>Az elhangzott szavak/mondatok felkerülnek a táblára.</p> <p>Segítő kérdésként megkérdezhetjük: milyen előnyei és hátrányai lehetnek egy védőoltásnak. Vannak-e mozgalmak, amelyekről hallottak, és ha igen, miket.</p>				
7.	Véleményvonal (33:10-40:29)	<i>A kis papírok tartalmát nem ismerjük meg, azt érdemes felmérni, hogy a csoport hogyan áll a kötelező védőoltás kérdéséhez.</i>				
	egész csoport	<p>A foglalkozás témája a kötelező védőoltás. TÉTELMONDAT: „A KÖTELEZŐ VÉDŐOLTÁSOKRA SZÜKSÉG VAN.”</p> <p>A diákokat megkérjük, hogy saját álláspontjukat végiggondolva helyezkedjenek el a teremben aszerint, hogy az „EGYETÉRTEK” (terem egyik vége) vagy a „NEM ÉRTEK EGYET” (terem másik vége) állításhoz érzik magukat közelebb.</p> <p>Egy 10-es skála szerint is ábrázolható a véleményük. Aki egyetért az 10-es számú, aki nem ért egyet, az 1-es.</p>	<p>A diákok egy tornasorhoz hasonló vonalban felsorakoznak a két szélsőség között, kifejezve a különböző lehetséges véleményárnyalatokat. Eközben álláspontjukat megbeszéli a mellettük állókkal, hogy minél pontosabban tudjanak elhelyezkedni.</p> <p>Az elhelyezkedés után egyes diákok indokolják, hogy miért az adott helyre álltak.</p> <p>A diákok az elhangzó vélemények tükrében bármikor változtathatják elhelyezkedésüket (ha ez</p>	5 perc		A diákok konkrét álláspontjának megismerése.

			megtörténik, ennek okára kérdezzünk rá).			
	Ezzel a módszerrel kialakítható 2 nagyobb csoport (TÁMOGTAJA, ELLENZI), amelyeknek később funkciójuk lesz.					
8.	Érvírás és szónoklat (40:30-52:00) <i>Az előbbi feladat során két részre osztott csoportot megkérjük, hogy rendeződjenek a terem két sarkába.</i>					
	egész csoport	Megkérjük a diákokat, hogy írjanak a kötelező védőoltás mellett és ellen 3-3 érvet. Miután elkészültek, a két csoport helyet cserél. Megismerik a másik csoport érveit, majd azt felhasználva írnak egy 2-3 perces beszédet, amelyet a csoport egyik kinevezett szónoka előad a hallgatóságnak. A beszédeket követően kérdezhetnek egymástól.	20 perc	csomagolópapír, filctoll	árnyaltgondolkodás, és retorikai készség fejlesztése	
	<i>A diákok az érvírás közben használhatják okostelefonjaikat, illetve kérdezhetnek a szaktanártól. Amennyiben szeretnénk egy jó vitát és beszédeket előkészíteni, érdemes az órát megelőző napokban szócikkeket küldeni a diákoknak mindkét oldal véleményével.</i>					
9.	Reflexiós kör (a felvételen nem látható) <i>Üljünk le egy nagy körbe a szónoklatokat és a kérdéseket követően. Érdemes minden foglalkozás végén tartani egy lezárást, összegzést. Ennek nem csak a témáról, hanem magáról a vita hangulatáról is érdemes szólnia.</i>					
	egész csoport	Foglaljuk össze együtt a foglalkozás tanulságait. Kérdezzük meg a diákokat, hogyan érezték magukat. A vita esetleges hevét igyekezzünk lecsillapítani, reflektáljunk az elhangzottakra és a foglalkozásra. Készítsünk feljegyzést a foglalkozásról és az elhangzottakról. Vegyék elő kis papírjaikat zsebükből, és reflektáljanak arra, hogy változott-e véleményük!	15 perc	nincs	A foglalkozás összegzése. „Kivezetés” a vitából.	
	<i>A jó vitafoglalkozás végén a tanulók több kérdéssel távoznak, mint ahány kérdéssel érkeztek. A megmozgató, gondolkodtató, és gondolkodásra ösztönző foglalkozások abból a szempontból is hasznosak, hogy a kialakult, berögzült gondolatokat, véleményeket, gondolkodási sémákat is átmozgatják. Árnyaltabban láttatják a kérdéseket.</i>					

3. A szakmai konzulens értékelése

Némileg váratlan fejleményként szinte mindenki támogatta a tételmondat állítását („A kötelező védőoltásokra szükség van”). Ez fölveti a kérdést, hogy a mondat megfogalmazása megfelelő volt-e.

Elvileg igen, hiszen ebben a formában két vitatható elemet is tartalmaz: a védőoltások szükségességét és azok kötelezőségének problematikáját. A tanulók mégis inkább a védőoltások szükségességére irányulónak értelmezték a kérdést és arra evidenciaként tekintve nem látták értelmét vitatni. Csak később merült fel a kötelezőség kérdésessége, de akkor sem hangsúlyosan.

Más megfogalmazás (PI: Magyarországon meg kellene szüntetni a védőoltások kötelezőségét) jobban terelte volna a vitát, de túlságosan le is szűkítette volna erre a kérdésre.

A védőoltásokkal kapcsolatos tanulói érvek többsége nem az orvosi-biológiai kérdőjelek körül forgott. Feltételezhetően azért, mert az alsóbb évfolyamra járók még nem sokat tanulhattak a témáról, a nagyobbaknál pedig szinte kizárólagos véleményként jelent meg, hogy a védőoltás olyan tudományos eredmény, amely csak áltudományos alapokon támadható. Utóbbi álláspontot magyarázhatja például szociokulturális háttérük.

Azonban az is fontos cél, hogy a tanulók az oltásellenes érveket is megismerjék, hiszen ezáltal az életben is megalapozottabban tudnak majd érvelni ellenük. Ezzel indokolható, hogy vitavezető nem hagyta magát megingatni a vita értelmét megkérdőjelező érvekkel. Anélkül tudta az oltásellenes álláspont érvrendszerének áttekintésére rávenni a tanulókat, hogy magát az álláspontot propagálta volna. Létrehozott egy kis létszámú ellenző csoportot, és segített nekik érveket keresni. Ezzel kilépett moderátori szerepéből, de ebben az esetben indokoltan, hiszen vitát kellett generálnia.

Ha a cél nem az előzetes tudásfelmérés, hanem a téma alaposabb körüljárása, a foglalkozás irányított kérdésekkel, kutatómunkával előkészíthető. A konkrét témával kapcsolatban például az alábbi problémák mentén (zárójelben az adott kérdés jelentősége a vita szempontjából):

- Mióta adnak védőoltásokat és milyen elven működnek? (A mesterséges immunizálás mechanizmusának tudatosítása, az esetleges tévképzetek korrekciója.)

- Miért tűntek el bizonyos súlyos betegségek Európából az utóbbi 150 évben? (Nehéz elkülöníteni a javuló higiénia és táplálkozás valamint a védőoltások hatását.)
- Ha már nem létezik a betegség, miért oltanak mégis ellene? (Az átoltottság jelentőségének belátása, a nem oltottak „potyautas” stratégiájának felismertetése.)
- Európán belül hol vannak kötelező védőoltások? Mivel magyarázható az eltérés? (K-Európában jellemző, német, angol nyelvterületen egyáltalán nincs. A központosított, paternalista vs. az állampolgár meggyőzésén és belátásán alapuló egészségügy.)
- Vannak-e dokumentált esetek Európában a védőoltás beadása vagy éppen elhagyása miatti problémákról? (Oltási szövődményekre és az átoltatlanság miatt fellépő lokális járványokra egyaránt van példa.)
- Mi az allergia alapja? Mely országokban élő embereket érint elsősorban? (Az immunrendszer túlérzékenységi reakciója, ami a fejlettebb országok lakosait sújtja. Okai a parazitáktól való mentességben és a járványszegénységben keresendők, amelyek miatt az immunrendszer kapacitásai nincsenek lekötve, mindebben a védőoltások szerepe felmerül.)
- Mi az autoimmun betegségek lényege? Mi áll a háttérükben? (Az immunrendszer a saját szervezet anyagai ellen fordul. Okai nem tisztázottak, de az allergiánál felsoroltak jönnek számításba, oltási szövődményként sem kizárt.)

Magasabb szintű vitákban elemezhető az alábbi kérdés, amely tudományosan sem kellőképpen vizsgált:

- Az immunrendszerünk szempontjából mindegy-e, hogy a betegségeken átesve leküzdjük, vagy ha a védőoltásokkal eleve elkerüljük azokat?

Fontos, hogy a vita folyamán a szaktanár ne nyilvánítsa ki saját véleményét, mert ezzel akadályozza a szabad gondolatáramlást. A vita lezárásaként szolgáló reflexiós körben nyílik lehetőség a téves szaktárgyi ismeretek korrekciójára, az ismeretek kiegészítésére, de nem a vélemények minősítésére.

4. Felhasznált és ajánlott irodalom:

Takács, V. (2014, szerk.): Gondolkodjunk 3D-ben! A közösségi vita módszertana. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, Budapest.